

רמ"ש 4409-09-22 האם נ' האב ואח'

בפני כבוד השופט אסף זגורי

מבקשת

האם

ע"י ב"כ עוה"ד שי בליטי

נגד

משיב

האב

ע"י ב"כ עוה"ד יעקב מור יוסף

בעניין הילדים הקטינים:

פלונת ילידת 2009

פלונת יליד 2011

אלמונית ילידת 2014

ע"י האפוט' לדין זיו זהבה יאיר

פסק דין

במסגרות החינוך הקיימות. במקביל עותרת המבקשת לעיכוב ביצוע של ההחלטה.

העובדות הרלבנטיות:

1. המבקשת והמשיב הינם בני זוג שנישאו ביום 2008 ומצויים בהליך פרידה וגירושין עצים ביותר מזה כ-3 שנים (להלן יכונה גם "האם", ו"האב").
2. לצדדים 3 ילדים משותפים שפרטיהם בכותרת (להלן "הילדים"). בנוסף לקטינים אלו, למבקשת בת נוספת מנישואין קודמים שהיא בגירה כיום, ברם הצדדים גידלו אותה יחד מאז הייתה תינוקת בגיל שנה וחצי.
3. הצדדים חיו מעבר לים ושוב לגור ארצה בסוף שנת 2017 בקיבוץ *** שם גרה משפחתו המורחבת של המשיב.
4. בשלהי שנת 2019 בעקבות מריבה בין בני הזוג עזב האב את דירת המגורים המשותפת והוגשה בקשת יישוב סכסוך. ככל הנראה, בשלב מסוים האב שב לדירת המגורים אך שוב נפרדו הצדדים והפעם באופן סופי במאי 2020. יש לציין כי כיום האב מתגורר בקיבוץ *** והאם מתגוררת בקיבוץ *** המרוחק כחצי שעה ממקום מגורי האב.
5. בתחילת 2020 הגיש האב תביעה למשמורת הילדים בתלה"מ 52771-01-20, האם התנגדה לתביעה ועתרה מצדה להתיר את שינוי מקום המגורים של הילדים כך שיעברו להתגורר עמה ברמת גן. התביעה נמחקה בשל תקופת עיכוב ההליכים מושא הליך י"ס ולאחר מכן הוגש התביעה בתלה"מ 56127-06-20 וכן בתלה"מ 1706-06-20.
6. במסגרת הליכים אלה, מינה בימ"ש קמא עו"ס לסדרי דין, מינה מומחה מתחום הפסיכולוגיה, מינה פסיכיאטר להערכת מסוכנות של האם, מינה אפוטרופוס לדין עבור הילדים, קיים 4 דיונים, נתן 82 החלטות, קיבל כ-30 דיווחים מגורמי המקצוע השונים (חלקם חסויים) והוא טרם סיים מלאכתו בבירור הטענות.

ההחלטה מושא בקשת רשות הערעור:

7. ביום 31/7/22 הגישה האם בקשה דחופה להעברת הילדים למסגרת חינוכית שונה מזו בה הם מתחנכים כעת.
8. ביום 1/8/22 ניתנה החלטת בית משפט קמא הקובעת את הבקשה לשינוי מסגרת חינוך וסוגיית המלצות גורמי הטיפול, לדין במהלך הפגרה ביום 24/8/22.
9. ביום 4/8/22 ביקשו גורמי הטיפול ארכה בעניין מתן המלצתם ביחס לשינוי מוסדות הלימוד של הילדים כך שזו תוגש במהלך חודש ספטמבר 2022.
10. ביום 11/8/22 ונכח הודעת גורמי טיפול, כי לא יוכלו ליתן המלצה לפני תחילת שנת הלימודים קבע בימ"ש קמא כי בשעה שמדובר בסוגיה הקשורה קשר הדוק ביתר הסוגיות וההמלצות העומדות על הפרק, יודיעו הצדדים אם מוסכם עליהם לדחות הדיון לתחילת חודש ספטמבר 2022. המבקשת התנגדה לכך וביום 18/8/22 נקבע, כי הדיון יישאר על

11. ביום 24/8/22 התקיים דיון ארוך וממצה (בשים לב להיקף הפרוטוקול ותוכנו) במעמד הצדדים, אפוט' לדין ועו"ס לסדרי דין ומנהלת אגף ייעוץ בלשכת הרווחה. במסגרת דיון זה העלו הצדדים כל טענותיהם וכך גם גורמי הטיפול.

12. הדיון נערך לאחר שהוגשה חוות דעת "למסוגלות הורית" של מכון תכלת, חוות דעת פסיכיאטרית של דר' עמיקם טל וכן דיווח סוציאלי של העו"ס לסדרי דין מיום 23/6/22 אשר תכלל את הממצאים של אנשי המקצוע והחלטות וועדות תכנון טיפול והמליץ להורות על שינוי בזמני שהות של הילדים באופן שישהו בביתו של האב רוב מוחלט של הזמן והמפגשים והקשר עם האם יועברו לפיקוח במרכז קשר עד אשר תטפל בעצמה בהתאם להמלצות גורמי המקצוע ולא יישקף סיכון לילדים. יש לציין כי במקור ההמלצה הייתה "מרוככת יותר". העו"ס בחנה 2 המלצות אפשריות: האחת, העברת הילדים לאב באופן מיידי עם העברת מפגשים בין הילדים לבין האם במרכז הקשר. השנייה, צמצום הדרגתי של הקשר של הילדים עם האם (תשהה עמם באמצע השבוע ביום ג' למספר שעות ובסופ"ש לסירוגין עם לינה). העו"ס המליצה על החלופה השנייה כדי שלא ייגרם זעזוע לילדים כתוצאה מניתוקם מהאם. עוד אציין כי העו"ס כתבה בהמלצותיה בדיווח האמור כי **"האם מסכנת את ילדיה באופן רגשי. מפעילה עליהם מניפולציות רגשיות קשות ביותר אף ללא מילים, מספיק מבט"** (עמ' 3 פסקה ראשונה).

13. ביום 31/8/22 ניתנה החלטה מפורטת, מנומקת ויסודית של בית משפט קמא שעיקריה היו כדלהלן:

13.1. אמנם הקטינים לא נשמעו על ידי בית משפט קמא, יחידת הסיוע ו/או אפוט' לדין במהלך 5 החודשים שקדמו לדיון, ברם הדבר נתון לשיקול דעת בימ"ש קמא והוא מוצא לנכון לקבל ההחלטה ללא שמיעתם, שכן הדבר אינו לטובתם ואף עלול להזיק להם הרבה יותר מאשר להועיל להם ולהכרעה השיפוטית. בימ"ש קמא הוסיף כי הקטינים מצויים מאז ראשיתם של ההליכים באינטראקציה עם גורמי טיפול ואבחון רבים ובעלי תפקיד הנוטלים חלק בעניינם במסגרת ההליכים המשפטיים, בהם הפסיכולוג מר דניאל איתן עורך האבחונים, יועצת בית הספר, עו"ס לסדרי דין, אפול' לדין ומטפלות שונות. לכן מפגש נוסף בשלב זה בכל דרך (שמיעה ביח"ס, שמיעה על ידי שופטת או אפוט' לדין) צפוי להעמיס עליהם רגשית. נימוק אחר בבסיס קביעה התבסס על האבחונים שנערכו לקטינים בהם צוין שהם מצויים בשליטה מוחלטת של האם ואינם עושים דבר ללא אישורה. עוד צוין שהאם מפעילה עליהם לחצים קשים, מניפולציות רגשיות ושהקטינים אינם מספרים דברים כי **"אסור להם"**. על כן סבר בימ"ש קמא כי שמיעת הילדים בעיתוי הנוכחי תגרום נזק של ממש לקטינים בשל הלחץ שעלול להיות מופעל עליהם מצידה של האם וקיים ספק ביחס לאותנטיות המענה שיתקבל מהקטינים, אם בכלל יתקבל כזה, בשאלות שעל הפרק.

13.2. לעניין צמצום זמני שהות והעברת הילדים לאחריות הורית מלאה של האב הסתמך בימ"ש קמא על חוות דעת הפסיכיאטר, אבחון מסוגלות הורית, עמדת גורמי הטיפול והמלצת האפוט' לדין, כאשר כל אלה למעשה הובילו למסקנה אחת בלתי נמנעת כי האם מסכנת סיכון רגשי את הילדים באמצעות הפעלת מניפולציות רגשיות קשות ביותר עליהם, שולטת בהם לחלוטין, מצבה הנפשי אינו יציב, היא סובלת מהפרעות חשיבה, חיבלה בקשר שלהם עם האב ומהווה גורם עיקרי לכך שמצבם הרגשי של הילדים אינו טוב ואף מנעה מהם להיות מטופלים תקופה ארוכה וכל אלה מצדיקים צמצום זמני השהות של הקטינים עם האם כבר עתה ועד להחלטה אחרת. כן נקבע כי מדובר בסעד זמני בלבד שניתן לבססו על כלל הממצאים והחומר שבפני בימ"ש קמא גם ללא ממצאי מסוגלות הורית שנטושים במחלוקת בין הצדדים.

13.3. נקבע כי התרשמות המאבחן הפסיכולוג, נמצאת בהלימה להתרשמות האפול' לדין והעו"ס לסדרי דין

ובדיווחים הרבים שהונחו לפני בימ"ש קמא. בדיווחים אלו בוטא חשש להתפתחותם התקינה של הקטינים כאשר הם מצויים בתוך הקונפליקט העוצמתי בין הוריהם (כשלי תקשורת, האשמות הדדיות מעורבות משטרה, אי קיום הסדרי/זמני השהות והעברת מסרים מנכרים מצד האם) ודאגה עמוקה למצבם הרגשי. בימ"ש קמא הפנה לתסקיר מיום 30/8/20, דיווחי עו"ס מיום 14/10/21 ומיום 4/10/21. כן הסתמך בימ"ש קמא על ההערכה הפסיכיאטרית שנערכה לאם והמלמדת על המצוקה הקשה בה היא שרויה, קשייה הנפשיים, חשדנותה וסירובה לקבל סיוע וטיפול. מדובר באשה הסובלת ממצב פסיכופתולוגי קשה ועמוק עם סיכון להגעה למצבים פסיכויטיים ולהתנהלות בלתי שקולה, אימפולסיבית ובלתי רציונלית ללא יכולת שקילה מוקדמת של תגובותיה למציאות. מוסיף בימ"ש קמא כי ממצאים אלה עלו עם התנהגות האם לאחר האבחונים עת סירבה לבצע שיחת סיכום, לא דיווחה על איזו המלצה טיפולית היא מסכימה ולא קידמה דבר בעניין הטיפול בילדים מאז כינוס ועדת תכנון טיפול מיום 16/6/22 כמו גם התנהלות שיטתית מטעמה המלווה בעיכובים ואי שיתוף פעולה עם גורמי טיפול בעניין השלמת ההערכה הפסיכיאטרית וטיפול בילדים.

13.4. עוד צוין כי צמצום זמני שהות עם האם אינו שינוי משמעותי שכן הילדים שוהים פרקי זמן משמעותיים עם האב מזה תקופה ארוכה ומדובר במקום המוכר להם.

13.5. בימ"ש קמא לא מצא לנכון להורות על שינוי מסגרת חינוכית של הילדים בשלב זה שכן הטענות לפגיעה בפלוגנית היו במסגרת בלתי פורמלית ולא בבית הספר והטיעון השני של קרבה של הילדים מבחינת המוסד החינוכי למקום מגורי האם אינה רלבנטית בשים לב להעברת האחריות ההורית לאב ועל כן גם אין בהילות.

13.6. התובענות נקבעות לישיבת הוכחות וניתנו הוראות לעניין שאלות הבהרה למומחה.

14. בקשת עיון מחדש שהוגשה מיד עם מתן ההחלטה נדחתה ביום 1/9/22.

15. בו ביום (1/9/22) הגיש האב בקשה בהולה להעביר הילדים לאלתר לשהות ואחריות מלאה עמו תוך צמצום זמני שהות של הילדים עם האם כך שיתקיימו רק תחת פיקוח. זאת בשעה שהילדים לא הוכנו לפתיחת שנת הלימודים, פספסו את היום הראשון לפתיחת שנת הלימודים והם הגבירו התנגדותם לקשר עם האב וסירבו ללכת אליו.

16. במקביל ובשים לב לאמור, נקבעה ישיבת דחופה של גורמי הטיפול ליום 4/9/22 על מנת לדון במצב הילדים ובדרכי הטיפול נוכח הנסיבות והחלטת בית משפט קמא.

17. ביום 5/9/22 ניתנה לפיכך החלטה נוספת שלמעשה אימצה ההמלצה המחמירה יותר של העו"ס לסדרי דין להעברת הילדים לאלתר לאב והגבלת הקשר של הילדים עם האם כך שיהיה תחת פיקוח.

טענות האם בבקשת רשות הערעור:

18. הלכה למעשה חזרה האם בבקשת רשות הערעור בדיוק על אותן טענות שהעלתה בפני בימ"ש קמא. ניתן לסכם טענותיה כדלהלן:

18.1. האם טוענת כי אין כל אינדיקציה למסוכנות מצדה כלפי הילדים וכי הדבר אינו עולה מחוות דעת הפסיכיאטר. ללא מסוכנות מיידית, אין הצדקה לנקיטת סעד זמני ומיידית המרחיק את האם מילדיה וקובע הסדרי שהות אך בפיקוח.

18.2. לא ניתן להסתמך על חוות דעת המומחה בתחום הפסיכולוגיה שמונה על ידי בי"ש קמא, שכן מדובר במתמחה בפסיכולוגיה ולא במומחה והמכון אינו מוכר על ידי משרד הבריאות כמכון המתמחה בפסיכולוגיה קלינית וכי חוות הדעת אינה מנומקת ומפורטת דיה. בי"ש קמא נדרש למסקנות המומחה עוד לפני שנדונה בקשת פסלות חוות הדעת.

18.3. לא העו"ס ולא האפו"ט' לדין נפגשו עם הילדים ואין ברשותן בסיס ראיתי שעל יסודו ניתן היה לקבוע כי מדובר בניכור הורי.

18.4. אי שמיעת הילדים פוגעת בזכות חוקתית שלהם להישמע בהליך המשפטי ויש לתקן העיוות באמצעות שמיעת הילדים על ידי ערכאת הערעור, מה גם שהשמיעה רלבנטית לעמדת הילדים ביחס למסגרת הבית ספרית שהם עצמם מבקשים להיות בה.

18.5. מאזן הנוחות מצדיק עיכוב ביצוע וקבלת רשות הערעור ואי ביצוע ההחלטה שלמעשה יש בה הענשה של הילדים.

תגובת האב לבקשות האם:

19. האב מתנגד לבקשת עיכוב הביצוע ורשות ערעור ומבקש להותיר החלטת בי"ש קמא על כנה. עיקר טענותיו היו אלה:

19.1. הליך ההוכחות בבית משפט קמא טרם החל ואף טרם חלף המועד למסירת תגובות המומחה בתחום הפסיכולוגיה לשאלות ההבהרה שהועברו אליו ויש למצות ההליך בבית משפט קמא.

19.2. האם עצמה אינה חולקת על מסקנות הפסיכיאטר ומחוות דעתו עולה כי הוא רואה עין בעין עם המומחה בתחום הפסיכולוגיה בעניין מורכבותה האישיותית. מניתוח הפסיכיאטר והערכתו את קווי האישיות וההפרעות מהם סובלת האם, בשילוב ההליך העצים בין בני הזוג נובעת המסוכנות המיידית לילדים.

19.3. לפני ההחלטה היו המלצות טיפוליות בילדים והאם לא שיתפה פעולה עם המלצות אלו. גם לאחר ההחלטה מושא הערעור לא השלימה עמה האם, לא החלה בטיפול ולא אפשרה לילדים לעבור לאביהם.

19.4. בית משפט קמא קיבל החלטה מושכלת על בסיס היכרותו הממושכת עם הצדדים, על יסוד חוות דעת ודיווחים רבים ואין כל פגם בהחלטתו. יש ליתן משקל לעמדת בית הספר ואנשי החינוך המכירים את הילדים ופוגשים אותם על בסיס יומיומי.

19.5. האם היא אם מנכרת. היא גרמה לבת מנישואין קודמים שלא להיות בקשר עם אביה הביולוגי. היא

שולטת בילדים ואלה נמצאים בשבי, כאשר הם עמה.

19.6. הטענות כנגד מוסדות החינוך חסרות בסיס, שכן הפגיעה החברתית והפיסית בקטינה נעשתה בפעילות במסגרת חוץ בית ספרית (חינוך בלתי פורמלי), ביחס לבן המסיים כיתה ח', הרי הוא אמור לסיים כיתה ח' בבית הספר הנוכחי שם כל חבריו עמם למד מאז בית הספר היסודי.

19.7. האם מערערת על כל קביעה, החלטה או דעה שאינה לרוחה, החל מגורמי טיפול, דרך מומחה וכלה בבית משפט קמא ומדובר בבקשת רשות ערעור שלישית תוך שנתיים.

עמדת האפוט' לדין:

20. האפוט' לדין סבורה אף היא כי דין בקשות האם להידחות. עיקרי עמדתה היו אלה:

20.1. בכל הנוגע למסגרת החינוך של הקטינה פלונית אין מקום לשינוי. הטענות לפגיעה בה היו במסגרת בלתי פורמלית על ידי ילדים שאינם בני כיתתה ואין אינטראקציה שוטפת עמם, היה מקרה נקודתי ולא מתמשך טופל. כל התלונות נבדקו מיד בזמן אמת. לקטינה טוב בבית הספר בו לומדת והיא משולבת בו היטב.

20.2. האפוט' לדין ערכה בדיקות שונות בקהילה ובקרב גורמים בקיבוץ ובמסגרת החינוכית ונוכחה כי ברגע שהיא פונה לגורם מסוים והדבר נודע לאם היא מיד דואגת לפנות אליו ולנסות להעביר באמצעותו מסרים. דוגמא בולטת הייתה יועצת בית הספר שהאם עצמה טענה כי מעריכה אותה מאוד, אך מרגע שזו העבירה דיווחים שאינם לרוחה של האם אודות הילדים, הפכה למוקצית כאשר הילדים מונחים על ידי האם שלא לשתף עמה פעולה ולראות בה כמי שאינה רוצה בטובתם.

20.3. הקטינים מדקלמים מסרים זהים כמנטרה אך כשמנסים לפרק את המסרים, אין להם מענה ברור מדוע אביהם הוא פוגעני או מדוע לא מעוניינים לשהות עמו.

20.4. הסיבה לכך שלא פגשה קטינים סמוך לדיון ולהחלטה מושא הערעור היא מהטעמים שפורטו בהחלטת בימ"ש קמא, כאשר בתחילת חודש יוני 2022 במסגרת ועדת תכנון טיפול הוחלט על ידי כל גורמי המקצוע, כי הילדים שרויים בשבי פתולוגי ושמיעתם תעצים את המסרים שהם מבקשים להעביר ואת תחושתם כי הם יכולים להשפיע על ההחלטה השיפוטית וכי הנכון הוא להרפות מהם ולא לערבו בהליך באמצעות שמיעה כזו או אחרת, מה גם שרואיינו ונבדקו על ידי הפסיכולוג.

20.5. נוכח מורכבות הסכסוך כפי שעלה מהכתובים והדחיפות בבירור עניין עיכוב הביצוע, מצאתי לנכון לקיים דיון דחוף ביום 8.9.22, במעמד הצדדים והאפוט' לדין. הדיון נפתח בניסיון להביא הצדדים להידברות אך הדבר לא הסתייע ולפיכך חזרו הצדדים על טענותיהם בדומה לנטען בכתבי הטענות. האפוט' לדין הוסיפה ותיארה את התנהלותה הבעייתית של האם ואת קשיי הילדים והצורך בהגנה על הילדים בין היתר מאימם.

21. לאחר עיון מעמיק ויסודי בכתבי הטענות, בהליכים בבית משפט קמא, בתסקירים, בחוות הדעת השונות, בפרוטוקולים ובהחלטות השונות, באתי לכלל מסקנה כי דין בקשת רשות הערעור (ובקשת עיכוב הביצוע) להידחות.

הילדים מצויים בניכור הורי פתולוגי:

22. ראשית, בית המשפט מתרשם, כי המקרה הנוכחי הוא מקרה מובהק שבו הקטינים כבר נפגעו ועלולים להמשיך ולהיפגע ולהינזק באופן רגשי, אישיותי, התפתחותי, נפשי ואולי אף פיסי כתוצאה מהסכסוך העצים שהם במרכזו וההחלטה שניתנה על ידי בית משפט קמא, לא זו בלבד שהיא נכונה, מוצדקת, מדויקת ומבוססת, וייתכן שאף מעט "מאוחרת". רוצה לומר, כי את הצעדים שהם אמנם דרמטיים בדבר הרחקת הילדים מהאם והעברתם לאב תוך קביעת הסדרי שהות תחת פיקוח, נראה שהיה נכון לנקוט ולשקול זה מכבר. אגב דברים אלה, התנהלות האם לאחר מתן ההחלטה מושא הערעור, סירובה לשלוח הילדים ליום הראשון לפתיחת הלימודים ולאביהם, מלמדת עד כמה דרש לנהוג באופן סמכותי, חד משמעי ותקיף כדי להגן על הילדים בניסיונות העגומות של מקרה זה (ולא בכדי ניתנה החלטה דרמטית יותר ביום 5/9/22 כאמור לעיל).

23. כבר מדיווח העו"ס מיום 19/5/21 עלה כי מהפגישות עם הילדים עולה רושם ברור בדבר פיצול שהילדים חיים בו, כאשר כל שמייצג האב פסול ואינו ראוי, האב אלים (הביאו דוגמאות מתקופת המגורים בחו"ל) ואילו דמות האם היא דמות שכולה טובה, אינה אלימה, אינה מתריסה והכל כאשר מנגד הושמעו קלטות בפני הצוות הטיפולי המתעדות אלימות מילולית של האם כלפי האב, עלבונות מצדה, התרסות והטרדות בנוכחות הילדים שמבקשים ממנה להפסיק והיא בשלה. הצוות המטפל רושם לבית קמא מפורשות כבר לפני שנה וארבעה חודשים כי :

"נראה כי במשפחה זו ישנם ילדים שנתונים לקונפליקט מתמשך בין הוריהם ולהסתה של האם כלפי האב ויצירת מצב בו הוא מתואר באופן שלילי כולל הפעלת לחץ על הילדים להתנגד לו...**שלום הנפשי של הילדים נפגע**. הדבר ניכר בפגישה עמהם ובשיח עם אנשי החינוך הפורמלי והבלתי פורמלי בקיבוץ במהלך האינטייק... הילדים נתונים להשפעה פסיכולוגית ורגשית שמופעלת עליהם מצדה והתחושה היא שהינם חסרי ישע לפרקים, חוששים להמרות את פיה, **תודעתם מתומרנת** ואינה מאפשרת חשיבה עצמאית לא פעם. זהו **מק רגשי שקורה עכשיו וימשיך לטווח הארוך** אם לא יקרה שינוי...**רמת הדחק שנראה כי הם חווים לאור הקונפליקט העצים והמתמשך אינה נסבלת ואף פוגעת בתפקודם הרגשי והנפשי. יש לעצור את אופן התנהלותה של האם**...."

24. שנית, מקרה זה משלב מספר יסודות, נסיבות, נתונים ופרטים המבססים חשש כבד כי מדובר בדינמיקה שהובילה לניכור הורי פתולוגי מצד האם; האם טוענת כי האב חסר יכולות הוריות והוא פוגעני ואלים כלפי הילדים; סיפורי הילדים כי האב פוגעני, נראים מושאלים ומדוקלמים (לפי דברי האפוט' לדין וגורמי הטיפול); האם משפיעה על התפתחות השנאה של הילדים כלפי האב באמצעות גורמים מודעים, מודעים למחצה או לא מודעים (די במבט של האם המעביר את המסר, שפת הגוף חזקה מהמסר המילולי), התייחסות הילדים לאב (והתייחסות האם) נעדרים אמביוולנטיות. האב כולו רע, האם כולה טוב, הניכור מתרחב וגם הבת מנישואין קודמים של האם אותה גידל האב אינה בקשר עמו ללא כל הצדקה (ראו פסקי הדין שהתייחסו למאפיינים אלה כמבססים הליך ניכור הורי (עמ"ש (מחוזי-ת"א) 60592-03-15 ק.ל.

נ' י.פ. (נבו, 8.5.16); רע"א 3009/92 פלונית נ' פלוני, פ"ד נ(4) 872 וראו גם פסק דיני בתמ"ש (נצ') 5075-04-15 פלוני נ' פלונית (נבו, 23/5/2018) וכן בר-און, מזא"ה "ניכור הורי-סקירת ספרות", משרד העבודה והרווחה, (דצמבר 2019) בעמ' 9 וראו האסמכתאות שם).

25. אמנם כן, בימ"ש קמא נהג משנה זהירות בקביעותו ופירט חלק מהמאפיינים לעיל בהחלטתו ללא שיום של התופעה או הדינמיקה, אך זאת יש לומר רק לזכותו על כך שדעתו ללא ננעלה, הוא לא נשבה בשום שלב בקונספציה כלשהי, שמר על פתיחות מחשבתית ופעל בשיקול וביישוב הדעת לאורך ההליך כולו תוך שמאפשר לאם ולבאי כוחה להשמיע כל טענותיהם ומברר אותן לגופן ומודע לכך שהוא טרם בירר הטענות כולן עד תם. אלא שהאמת צריכה להיאמר, נראה כי מדובר במקרה מובהק של ניכור הורי פתולוגי. לטעמי, דווקא השיום והסיווג הנכון של התופעה במקרה זה כבר בשלבים מוקדמים יכול להצדיק נקיטת הליך דרמטי כגון העברת הילדים אלה האב והפסקת קשר עם האם.

26. שלישית, הטיפול במקרים כה מורכבים וחמורים של ניכור הורי, כאשר לאחד ההורים הפרעת אישיות והסימפטומים בקרב הילדים כה חמורים מצריכים דרכי פעולה שהן לעתים קיצוניות אך הן בחזקת המוצא האחרון שאין בלתו והוא נועד כדי להגן על הילדים. אם גורמי המקצוע סבורים שהאם מתעללת רגשית בילדים, הרי הרחקת הילדים מהאם הינו בבחינת צעד המגן עליהם מהמשך ההתעללות. לא מותירים שבו בשבי פוגעני ומתעלל. לא משאירים ילד שחוה פגיעה מינית, פיסית או נפשית אצל הורה פוגעני. הצלת הילד יכולה להתאפשר רק באמצעות הוצאתו מהמקום הפוגעני. הוא הדין כאשר ילד חווה התעללות פסיכולוגית קשה. השבת הקשר על כנו עם ההורה הפוגעני יכולה להתאפשר רק לאחר שנוכחים גורמי הטיפול ובתי המשפט כי הסימפטומים בקרב הילדים וההורה המנכר פוחתים, כי ההורה הפוגעני (במקרה זה, האם) מטופל וכי הטיפול אפקטיבי וגם אז נעשה הדבר תחת פיקוח ובאופן מדורג. זהו מצב הדברים בעקבות ההחלטה העדכנית של בית משפט קמא מיום 5/9/22. זה מצב לא פשוט וכואב עבור הילדים שקשורים מאוד לאמם ורוצים אותם. אך האם נתיר ילדים שחווים אלימות פיזית עם ההורה המכה? ומה לגבי הורים שפגעו מינית בילדיהם? התשובה ברורה, רק כיוון שההתעללות הרגשית והפסיכולוגית מוקשית יותר לזיהוי (על ידי מי שאינו גורם מקצוע), ננקטת משנה זהירות. אך מקום שנקבע כי זו קיימת, קמה גם קמה העילה לפעול בהתאם (ראו בסקירת הספרות לעיל בעמ' 24 ואילך וכן ראו:

Kruk, Edward (2018) Parental Alienation as a Form of Emotional Child Abuse: Current State of Knowledge and Future Directions for Research. *Family Science Review*, 22(4) 141-164.

סוגיית אי שמיעת הילדים סמוך למתן ההחלטה:

27. בכל הנוגע לאי שמיעת הילדים על ידי בימ"ש קמא או האפוט' לדין או יחידת הסיוע בטרם מתן ההחלטה מושא הערעור, לא מצאתי כל פגם בהחלטת בית משפט קמא או בנימוקיו המושכלים והם נראים לא רק נכונים אלא גם מתיישבים עם טובת הילדים ועם דרך הטיפול הנכונה במקרה זה. הצעד שמבקשת האם הוא צעד קלאסי שבו נוקטים הורים מנכרים. ההורה המנכר שיועד שילדיו יעשו הכל כדי להביע הזדהות עם עמדתו, מציג עצמו כמי שכלל לא אחראי על החלטותיהם של הילדים ובחירתם. הוא יאמר לגורמי הטיפול ולבית המשפט: "שאלו את הילד", "תנו לילדים לבחור", "שהילד יחליט". וזהו בדיוק שהצעד שיש להימנע ממנו במקרים אלה שבהם ההתנהגות ההורית של האם היא פתוגנית.

28. העוסקים בניכור הורי מתייחסים להשמעת קולו של הילד וקובעים כי אל רק שתהליך זה עלול לבטא תלונות שווא של ההורה המנכר כלפי ההורה האחר באמצעות הילד, אלא אף להעצים את התחושה הגרנדיוזית של הילד שמחליט

וקובע את גורלו, מצד אחד וליתן תיקוף לחוויות שווא והשתלת זכרונות (בר-און, מזא"ה "ניכור הורי-סקירת ספרות", משרד העבודה והרווחה, (דצמבר 2019) בעמ' 58 וראו האסמכתאות שם). השמעת קולו של הילד מחייבת במקרים מסוג זה הבנה ובחינה של המערכת המשפחתית ולא כזו המצטמצמת באופן פשטני וחד ממדי רק לרצונו של הילד המנוכר. מדובר באתגר קשה ומורכב לכל איש מקצוע (ראו שם).

29. בנסיבות המקרה שלפניי, היה זה האב שהשיב בכנות לשאלות בימ"ש ש זה לעניין רצון הילדים לפגוש באמם ותחושתם הקשה והמבולבלת בעקבות ההחלטה כי המפגשים יהיו עם האם תחת פיקוח (עמ' 12 לפרוטוקול). גם אם הייתי מניח ששמיעת הילדים הייתה מביאה לכך שהיו אומרים שרוצים לשהות עם אמם, האם מדובר בקולם האוטנטי, ברצונם האמיתי? או שמא מדובר בקול שהוא ביטוי ל"עצמי כוזב", או ביטוי למה שהילדים סבורים שאמם מצפה שיאמרו? והאם הדבר אמור היה להשפיע או לשנות את ההחלטה השיפוטית, ברור שלא. גם ילדים שחוו פגיעות מיניות פיסיות או מיניות עשויים להכחיש כי הם במחיצת הורה פוגעני ויבקשו לשהות עמו. האם בשל רצון זה יותיר אותם בית המשפט בסביבה פוגענית? שמיעת הילדים כבר התקיימה בהליך על ידי אפו"ט לדין וגורמים נוספים. ייתכן והיא צריכה להתבצע גם בהמשך ההליך אך לא בשלב זה.

30. בנוסף ועל כל הביקורת שיש לאם על המומחה מטעם בית השפט בתחום הפסיכולוגיה, לא ניתן להכחיש כי הילדים רואיניו על ידו, עבור טסטים פסיכו-דיגנאוסטיים והיו תחת תצפית על אינטראקציה - משמע הילדים כן נשמעו לאחרונה. די לנו במה שאומרים הילדים לפסיכולוג (והאם לא טענה שהילדים לא אמרו זאת) כדי להבין מדוע שמיעת קולם בשלב זה לא אמורה להתקיים ואף אם כן, לא אמורה להשפיע על התוצאה וכך נכתב:

"היו שאלות בקשר להוריהם וכן היו תשובות לגבי האב אך (כ שהשאלה הייתה מופנית לדמות האם, התשובות שקיבלתי מכל אחד/ת בנפרד היו: "אסור לדבר על זה, אמא אומרת שזה יכול להיות לא טוב לה, אז אמרה לנו שתשאל אותה" וגם באינטראקציה ביניהם בזמן התצפיות השונות היה התנהגות פחות משוחררת וטבעית מצד הילדים, בעיקר בעופרי, לצד האינטראקציה עם האב/ שכן היו רגועים, משוחררים, רבו, שחקו והתנהגו כפי שמצופה מהם" (עמ' 34 לחוות הדעת של המומחה).

31. הצדקות נוספות שלא לקיים שמיעת ילדים נוספת בשלב זה הובאו גם על ידי האפו"ט לדין האוספת מידע מהקהילה ובפרט מגורמי החינוך באופן יומיומי ובהקשר זה דיווחים חסויים שהוגשו ועיינתי בהם המדברים בעד עצמם. יש להדגיש בהקשר זה כי למרות שהילדים בליבת הסכסוך בין ההורים הם אינם מצויים בטיפול ואחת ההחלטות של האפו"ט לדין וגורמי הטיפול בדחיית מועד שמיעת קולם נבעה מכך שאינם מטופלים למרות שהם בהזנחה ותחת נזק רגשי מתמשך. לא תווכה להם המורכבות המשפחתית, הם אף לא מודעים לכך שאחותם הגדולה אינה בתם של אביהם ומבחינה ביולוגית היא אחותם למחצה וככל הנראה הם מקבלים מסרים כנגד גורמי הטיפול מהאם שגורמים לכך שהיא תדבר מגרונם ולא מדובר בקול האוטנטי של הילדים (הודעה חסויה של האפו"ט לדין מיום 29/8/22).

32. הנקודה המרכזית לעניין אי שמיעת קולם של הילדים היא, **שלא מדובר בשמיעת קולם האוטנטי**. מדובר בשמיעת קולה של האם באמצעות הילדים. לשמיעה שכזו אין כל אפקטיביות. לעתים נחוץ עבור הילדים "לשחרר" את המסרים שהם מחזיקים בקרבם כדי שיחושו שפעלו "כמצופה" מהם על ידי האם. אך במקרה זה הם נשמעו כבר על ידי כל כך הרבה גורמים שאין ולא היה כל צורך לעשות כן שוב לפני הדיון וההחלטה מושא הבקשה. הדבר אף מזיק יותר מאשר מועיל. כל האמור נאמר כתוספת מעבר לנדרש ולנימוקים של בימ"ש קמא שהם מבוססים וראויים.

33. חשוב לומר, אין מדובר בפסילת קולם ודעתם של הילדים. יש בכך משום הבנה של העיתוי הנכון והדרך שבה אמורה שמיעת הילדים להתבצע בשים לב למורכבות, למצוקה ולריבוי הגורמים שכבר שמעו את הילדים. יש להניח כי בית המשפט המברר את הסכסוך והאפוט' לדין ישמעו את הילדים במהלך ההליך ככל שיעלה צורך וייתכן שאף בקרוב מאוד, אך לשם מתן הסעד הזמני לא שוכנעתי כלל כי היה צורך בשמיעת הילדים (ראו והשוו גם ר. שוז "זכות הילד להשתתפות: בין תיאוריה לבין הלכה למעשה בבית המשפט לענייני משפחה" **משפחה במשפט** ב' התשס"ט, 207 בעמ' 230-235).

הטענות כנגד חוות הדעת של הפסיכולוגי אינן מהוות בסיס לבקשת רשות הערעור:

34. לעניין פסלות חוות דעת המומחה בתחום הפסיכולוגיה, עניין זה מצוי בבירור בפני בית משפט קמא. עם זאת, יש להזכיר כי הייתה זו האם שבחרה במכון "תכלת" לשמש כמומחה מטעם בית המשפט (האב התנגד) ועוד יש לציין כי אין בטעמי ובטענות פסלות חוות הדעת ולו טענה אחת כנגד הממצאים עצמם, הניתוח המקצועי והמסקנות של המומחה. יש לאפשר לבית משפט קמא להמשיך בבירור עניין זה ומידת התערבות בית משפט שלערוור בעניין דיוני שכזה עוד בטרם החל בימ"ש קמא לבררו הינה בצמצום שבצמצום.

35. ועוד יש להדגיש ולציין: בית משפט קמא נהג בזהירות רבה ביותר תוך שהוא מודע לכל טענות האם כנגד חוות הדעת הפסיכולוגית והנמקתו של בית המשפט קמא אינה נסמכת על חוות הדעת הפסיכולוגית אלא על הממצאים האחרים שהיו בפניו ולכן לא היה כל מקום לבקשת רשות הערעור בהקשר זה (ראו סעיף 14 להחלטת בימ"ש קמא).

ביסוס מסוכנות האם לילדים כהצדקה להעברתם לאחריות בלעדית של האב לאלתר:

36. עד לכאן ראינו כיצד טענות האם כנגד חוות הדעת הפסיכו-דיאגנוסטית ואי שמיעת הילדים, אינן מוצדקות מחד גיסא ואינן יכולות להצדיק קבלת בקשת רשות הערעור מאידך גיסא. אבקש לייחס מספר מילים כעת למסוכנות האם כלפי הילדים כפי שעלתה מהחומרים האחרים שבפני בימ"ש קמא.

37. ראשית וכאמור, המסוכנות לפגיעה ולנזק רגשי קשה בקרב הילדים עלתה כבר מדיווחי גורמי הטיפול בקהילה (עו"ס) וראו הציטוטים לעיל מחוות דעתה. גורמי הטיפול קיבלו אישוש למסוכנות הנשקפת מהתנהלות ומהפרעות האישיות של האם בדמות חוות דעת פסיכיאטרית.

38. האם עצמה אינה חולקת על ממצאי הפסיכיאטר שמונה מטעם בית המשפט לבחון את מסוכנותה כלפי הילדים. ומה קובע אותו פסיכיאטר?

38.1. האם הייתה מטופלת טיפולים נפשיים ואף מאושפזת אצל מספר מרפאות ופסיכיאטרים בארץ ובחו"ל אך

היא אינה מסוגלת להתמיד בטיפול.

- 38.2. האם אובחנה בעבר כסובלת מהפרעות אכילה, דכאון מגורי, דיסתימה (דכאון כרוני ממושך), הפרעות קשב וריכוז והפרעת אישיות כאשר ביחס למונח זה הכוונה היא לדפוסי התנהגות של האם שהינם בעייתיים מבחינת התפקוד או מבחינת היחסים עם הסביבה והם אינם ברי שינוי אלא בשוליהם (עמ' 11 לחוות הדעת).
- 38.3. לאם יש קושי להיקשר למטפלים והדבר מצביע על בעיות מוקדמות יותר של התפתחות האישיות ועל קושי ממשי של יחסי אובייקט שבינה לדמויות אנושיות כלשהן תוך מרכיב של חשדנות וחוסר אמון כקו מלווה לאי המסוגלות לתקשר (עמ' 9 פסקה 3 לחוות הדעת של הפסיכיאטר).
- 38.4. מתקיים בה עולם פנימי מסוכסך ולא מגובש המייצר עיוותים וסילופים של קשר עם הסביבות השונות עמם באה במגע, לרבות דורשי טובתה ומטפלים (ראו שם פסקה 5).
- 38.5. המבנה הנפשי ואישיותי עם פראגמנטאציה אי גיבוש של המבנה האישיותי והיכולת של תיווך העולם הפנימי עם מציאות מורכבת (כגון הסכסוך העצים) וראו בעמ' 10 לחוות הדעת.
- 38.6. קיימים אצלה קשיים ניכרים בתובנה ולכך מתווספים קווים של חשדנות וחוסר אמון שמביאים לעיוות וסילוף היחסים עם גורמים סביבתיים ואף של מטפלים כמו בית המשפט ו/או מי מטעמו (עמ' 11 פסקה ראשונה).
- 38.7. התיאור בדו"חות הפסיכולוגיים של המומחה תואם את התרשמות הפסיכיאטר (עמ' 12 פסקה שנייה).
- 38.8. בסיכום חוות הדעת נרשם כי הפרעת האישיות של האם, הינה הפרעה נתונה, בלתי ניתנת לשינוי אלא אולי בשוליה ולא במהותה ומבטאת דפוסיים והפרעות קבועות שבאמצעותן מתמודדת האם עם התלאות בחייה לרבות הפרעות חשיבה. לאור עוצמת ועומק הפסיכופתולוגיה של האם צופה המומחה כי האם נמצאת בסיכון להתפתחות הפרעות נפשיות קשות ועמוקות עוד יותר כגון דכאון קשה ואף הגעה למצבים פסיכויטיים! (עמ' 14 לחוות הדעת).

39. מקובלת עלי לפיכך עמדת ב"כ האב, כי חיבור של כל המידע וההתרשמות מהתנהלות האם, ממצב הילדים, מחוות הדעת מעלה כי היא אכן מהווה סיכון רגשי ונפשי ואולי יותר מכך עבור הילדים. העובדה כי יש חשש להתנהגות אימפולסיבית מצדה (ראו אי ביצוע החלטת בית המשפט ואי שליחת הילדים ליום הראשון ללימודים) מחזקת החשש מפני מעשים ומחדלים חד צדדיים של האם שיסכנו שלום הילדים, ילדים שממילא מצויים בסיכון רגשי מתמשך מזה תקופה ארוכה. הפסיכופתולוגיה העמוקה של האם (לפי קביעת מומחה שדבריו מקובלים עליה לפי טענות ב"כ בפניי) עלולה להימצא כמאפיין מובהק של דינמיקת הניכור ההורי הקיצונית שנגקטת על ידה. שכן על פי המחקר אנשים עם הפרעת אישיות גבולית נכשלים ביכולת לגלות אמביוולנטיות כלפי אובייקט אהוב. הם לא מסוגלים להיות כועסים על האדם שאותו הם אוהבים, ללא שהם הורסים את אותה. מבנה זה בדיוק נוכח באופן מובהק בניכור ההורי בדרגתו החמורה. ילדים לא מסוגלים לשאת אמביוולנטיות חריפה, והם מועדים לבחור בין ההורים. הדבר עשוי לגרום להתפתחות הגנות אגו בילד שאותן מכנים כחיצוי או פיצול (Splitting). אנשים עם הפרעות אישיות גבולית וילדים מנוכרים חולקים את אותם מאפיינים קשורי אובייקט כלפי אובייקטים אהובים. מנגנוני ההגנה הפסיכולוגיים הינם השלכה, הכחשה, דיסוציאציה או פיצול. ראו בהקשר זה:

Corradi, R. B. (2013). Ambivalence: Its development, mastery, and role in psychopathology. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 77, 41

Jaffe, A. M., Thakkar, M. J., & Piron, P. (2017). Denial of ambivalence as a hallmark of parental alienation. *Cogent psychology*, 4(1).

40. גם הטענות כנגד שינוי מסגרת חינוכית חסרות בסיס ולא היה מקום להורות על כך. אני רואה בטיעון של האם ובא כוחה כי יש לשנות מסגרת חינוכית של הקטינה בטענה כי ספגה אלימות, בעוד שמדובר במקרה שקרה בחינוך הבלתי פורמלי מצד ילדים שאינם בני כיתתה משום חוסר תם לב וניסיון להטעיית בית המשפט. ביחס לבן האמצעי אין סיבה מדוע יעבור למסגרת חינוכית אחרת כאשר הוא למד עם אותם חברים ותלמידים כל השנים. שינויים זעזועים הינם מהלכים קשים עבור הילדים, קל וחומר עבור הילדים במקרה זה שעוברים בימים אלה שינויים לא מעטים בדמות הפסקת הקשר עם האם ומעבר למגורים קבועים אצל האב. אין צורך ואין הצדקה לשינוי נוסף בשלב זה.

ההיזון החוזר והגיבוי השיפוטי לערכאה מבררת ולגורמי טיפול:

41. פתחתי הדיון בבקשה במעמד הצדדים בקריאה לאם לחדול מהמשך הסכסוך ולהתמסר לטיפול שהיא כה זקוקה לו. הפנייה לא נשאה פרי. האם מבקשת אך הכרעה שיפוטית. עיון ובחינה של התנהלות האם מול כל גורמי הטיפול השונים, מול בימ"ש קמא, החלפת 4-5 עורכי דין במהלך הדרך, הסתרת עברה הרפואי, האשמת כל הגורמים המטפלים בילדים ואת האפוט' לדין- כל אלה חושפים קצה קרחון של כל המערכות, הגורמים והמטפלים לטפל במשפחה בכלל ובילדים ובאם בפרט. בהקשר זה, נראה כי רק התנהלות סמכותית, לעתים תקיפה וברורה, יהיה בה כדי לאפשר טיפול והצלחה מול סכסוך עצים ומול בעלי דין הסובלים מהפרעות אישיות קשות שאינם ברי טיפול. בית משפט קמא פעל לפי המלצות גורמי הטיפול ונדרש להמתין לחוות דעת מומחים וכשאלה הוגשו יחד עם החמרה בהתנהלות ההורית של האם בסכסוך, לא היה מנוס מהיענות ולמתן החלטה בהתאם להמלצות (ואף כאן ניתן היה לקבל החלטות דרמטיות יותר של הפסקת קשר לאלתר בין הילדים לבין האם ולא הפסקה הדרגתית כפי שהוחלט). דחיית בקשת רשות הערעור ובקשת עיכוב הביצוע יש בהן גם משום מסר בדבר העמידה האיתנה של בתי המשפט לענייני משפחה כנגד בעלי דין שאינם ממלאים אחר החלטות שיפוטיות, החלטות והמלצות טיפוליות וממשיכים לפגוע בעצמם ובילדיהם מבלי להבחין בנזקים בנגרמים.

42. יש ומוגשים ערעורים או בקשות ערעור מוצדקות במהלך ניהול תיקי משפחה מורכבים ובתי משפט שלערוור אכן מתערבים, היכן ומתי שנדרש ודוגמאות יש למכביר. ברם, המקרה הנוכחי אינו כזה. במקרה זה, לא הייתה כל הצדקה להגשת בקשת רשות הערעור ואין ספק כי התנהלותה הדיונית של האם זהה להתנהלות היומיומית בגדרה היא רואה במערכת המשפט ובגורמי הטיפול, גורמים שיש להיאבק בהם ולא לשתף עמם פעולה. ההיזון החוזר במשולש של בית משפט לענייני משפחה - בית משפט לערעור - הצדדים, נדרש כי מקום שאין כל מקום להתערבות בהחלטה השיפוטית של הערכאה המבררת, יינתן גיבוי חד משמעי להחלטתה ולסמכותה. הדבר הוא קריטי בייחוד במקרים של סכסוך בעצימות גבוהה כאשר יש צד המבקש לערער את סמכותו של בית המשפט, לא לשתף פעולה עם החלטותיו הטיפוליות והאחרות וזאת בין השאר באי ציות להחלטותיו והמלצותיו וכן בהגשת בקשות רשות ערעור, החלטות פסלות, תלונות לנציב תלונות על השופטים וכיו"ב אמצעים. כל שופט משפחה שנדרש לטפל במשפחות בקונפליקט עצים חווה תופעות דומות. ההיזון החוזר במקרים אלה בהם אין כל עילה להתערבות ערכאת הערעור הוא לא רק בדמות דחיית בקשת רשות ערעור או ערעור אלא גם אמירה ברורה וחד משמעית לעניין צדקת ההתנהלות של הערכאה המבררת ובצד זאת גם פסיקת הוצאות משפט ראויות.

43. כפועל יוצא מכל אלה, אני דוחה בקשת עיכוב הביצוע, בקשת רשות הערעור ומחייב האם לשלם לאב הוצאות

משפט ושכר טרחת עו"ד בסך 15,000 ₪. הפיקדון ישמש עבור חלק מתשלום ההוצאות ויועבר לאב באמצעות בא כוחו.

ניתן לפרסום ללא פרטים מזהים של הצדדים.

ניתן היום, לאחר צאת השבת, י"ד אלול תשפ"ב, 10 בספטמבר 2022, בהעדר הצדדים.

//